

ჰაინრიჰ ბიოლის ფონდის ოფისში გამართული
საჯარო დისკუსია თემაზე:

„მშვიდობა ომის შემდეგ: მოგებული ომის სინდრომი?“

ძირითადი მომხსენებლები:

ნინია კაკაბაძე, გაზეთ „24 საათის“ ჟურნალისტი
შალვა თაღუმაძე, სამხედრო ექსპერტი
გიორგი მაისურაძე, ფილოსოფოსი, ბერლინის ჰუმბოლდტის სახ.
უნივერსიტეტი.

მოდერატორი: ნინო ლეჟავა, ჰაინრიჰ ბიოლის ფონდის სამხრეთ კავკასიის
რეგიონალური ბიუროს დირექტორის მოადგილე

ნინო ლეჟავა – მაღლობას მოგახსენებთ მობრძანებისთვის. წინასწარ მინდა გთხოვოთ, ისე წარვმართოთ დისკუსია, რომ შესაძლებელი იყოს ყველას აზრის მოსმენა. ეს ამ სეზონზე პირველი დისკუსიაა. ყოველთვის რთულია ახალ სეზონზე საქმის წამოწყება, მით უმეტეს, როდესაც საქართველოში, ჩემი აზრით, კიდევ ერთხელ გაჩნდა დროის ათვლის ახალი წერტილი. ჩვენ სამწუხაროდ კიდევ გვიწევს თქმა – ომამდე და ომის შემდეგ. ეს მორიგი ომი აღმოჩნდა საქართველოს ისტორიაში.

2008 წელს ჰაინრიჰ ბიოლის ფონდში კონფლიქტური რეგიონების შესახებ ორჯერ გაიმართა დისკუსია. ალბათ ბევრ თქვენგანს ემახსოვრება დისკუსია აფხაზეთზე – **„აფხაზეთი: პოლიტიკა თუ პოპულიზმი“**. მასში მონაწილეობა მიიღეს ბატონებმა თემურ იაკობაშვილმა, პაატა ზაქარეიშვილმა და ირაკლი ტაბლიაშვილმა. მაშინ სწორედ იმაზე იყო საუბარი, თუ რა სტრატეგია აქვს საქართველოს სახელმწიფოს აფხაზეთთან მიმართებაში. ივნისში კი, ამავე დარბაზში გაიმართა დისკუსია კონფლიქტსა და მიგრაციაზე, **„კონფლიქტი და მიგრაცია: ქართულ-აფხაზური მაგალითი ევროპულ კონტექსტში“**. ჩვენ ვისაუბრეთ ივნისში სტამბულში გამართული კონფერენციის შედეგებზე. კონფერენცია ეხებოდა კონფლიქტისა და მიგრაციის საკითხებს და ქართულ-აფხაზურ მაგალითს ევროპულ კონტექსტში.

ჰაინრიჰ ბიოლის ფონდს ყოველთვის მიაჩნდა, რომ კონფლიქტური რეგიონებისთვის აუცილებელია ახალი ალტერნატივის შექმნა. აგვისტოდან ეს ორი რეგიონი – აფხაზეთი და სამხრეთ ოსეთი პოლიტიკური თვალსაზრისით კიდევ უფრო გადაჩოჩდა საქართველო-რუსეთის საზღვრისკენ. ჩვენ მივიჩნიეთ, რომ სიტუაციაში, როდესაც არსებობს ბევრი პასუხგაუცემელი კითხვა, და იმის რწმენა, რომ ეს ომი გარდაუვალი იყო, ასეთი დისკუსიის გამართვა ძალიან მნიშვნელოვანი იქნებოდა, რადგან ასევე მნიშვნელოვანია საზოგადოებრივი

რეფლექსია. მხოლოდ ღრმა და სერიოზული დისკუსია მოგვცემს ამ რეფლექსიის შესაძლებლობას.

შეგახსენებთ, დღევანდელი დისკუსიის თემაა – „მშვიდობა ომის შემდეგ, მოგებული ომის სინდრომი“. შეიძლება ბევრ თქვენგანს გაუჩნდა კითხვა, რატომ ვუწოდეთ ამ დისკუსიას ასე. შეიძლება ისიც თქვათ, რომ ეს მოგებული კი არაა, წაგებული ომის სინდრომია, მაგრამ ჩვენ ვფიქრობთ, რომ შეკითხვები საჭიროა აზროვნებისა და დისკუსიის წასახალისებლად.

ნინია კაკაბაძე გახლავთ გაზეთ „24 საათის“ ჟურნალისტი, **შალვა თაღუმაძე** – სამხედრო ექსპერტი. იგი მუშაობს არასამთავრობო ორგანიზაციაში „სამართალი და თავისუფლება“. **გიორგი მაისურაძე** – ფილოსოფოსი, რომელიც ბერლინის ჰუმბოლდტის უნივერსიტეტში მუშაობს, ჩვენ მას ვთხოვეთ, საკუთარი დაკვირვება გაეზიარებინა ჩვენთვის.

პირველ რიგში მინდა ნინიას ვთხოვო, ისაუბროს იმაზე, თუ რა გარემო არსებობდა ომამდე საქართველოში, რა პოლიტიკური რიტორიკა იყო კონფლიქტურ რეგიონებთან მიმართებაში ბოლო ხუთი წლის განმავლობაში. შალვას ვთხოვ, გაგვცეს პასუხი შეკითხვაზე, შესაძლებელი იყო თუ არა ამ ომის თავიდან აცილება და წარმოებული ანალიზი.

ნინია კაკაბაძე – დიდი მადლობა. ეს დარბაზი იყო ის ერთადერთი ადგილი, სადაც ვისაუბრობდით იმ მოსალოდნელი საშიშროების შესახებ, რომლის წინაშეც სამწუხაროდ ერთი თვის წინ აღმოვჩნდით. თუმცა, როგორც ჩანს, ამ საუბრებმა მაინც ვერ გამოიღო სასურველი შედეგი. რაც შეეხება დღევანდელი დისკუსიის სათაურის მეორე ნაწილს – „მშვიდობა ომის შემდეგ“, ჩემი აზრით, მშვიდობა ომის შემდეგ მდგომარეობს მხოლოდ იმაში, რომ ჩვენ ვისაუბროთ ამ ომის შედეგებზეც, ომის სხვადასხვა მხრიდან მაპროვოცირებელ ფაქტებზეც. რა გავაკეთეთ ომის თავიდან ასაცილებლად. უნდა ვისაუბროთ ამაზე და შევეგუოთ იმას, რომ იქნება განსხვავებული მოსაზრებები და დაისმება შეკითხვებიც, რომლებსაც ასევე გაეცემა განსხვავებული პასუხები. მთავარია, ბევრი ვისაუბროთ ამ თემაზე.

ძალიან ბევრი მილაპარაკია, დამიწერია კიდევ იმის შესახებ, როგორ მზადდებოდა ომი, რომელიც მივიღეთ. მე დარწმუნებული ვარ, რომ რუსეთის მთავრობა ყველაფერს აკეთებდა ჩვენს პროვოკაციაზე წამოსაგებად და ამ ომის მისაღებად. ის ამისთვის ძალას არ იშურებდა და როგორც ჩანს, დარწმუნებულიც იყო, რომ როდესაც ყველაზე მეტად მოინდომებდა, სასურველ შედეგსაც მიიღებდა და ჩვენ ჩავერთობოდით ამ ომში. ჩვენი დანიშნულება იყო, ამ პროვოკაციაზე არ წამოვგებულებოდით, თუმცა ქვეყანა ამისთვის მზად არ აღმოჩნდა. სამწუხაროდ, მომიწევს იმის გამეორება, რაც ომამდეც ბევრჯერ მითქვამს და ომის შემდეგაც, რომ ამ შემთხვევაში პასუხისმგებლობას ვერ დავაკისრებ მხოლოდ ხელისუფლებას, მედიას ან რომელიმე ინსტიტუტს. ეს პასუხისმგებლობა ყველა ჩვენთაგანმა უნდა ავიღოთ საკუთარ თავზე. მეც, ვფიქრობ, ალბათ, ვერაფერი გავაკეთე საიმისოდ, რომ კიდევ უფრო მეტი თანამოაზრე მყოლოდა გვერდით, რომელიც იტყოდა, რომ ომი გამოსავალი არ არის და რომ ასეთი კონფლიქტი სამხედრო დაპირისპირებით არ წყდება. იმიტომ რომ ჩვენ ამ გზით ვერ შემოვირიგებთ ოსებს და აფხაზებს და მეორე, ამ გზით ვერასოდეს დავამარცხებთ რუსეთს, რომელიც გაცილებით უფრო დიდია, ძლიერია თუნდაც სამხედრო თავლსაზრისით, და ალბათ გაცილებით ბოროტიც არის. იმიტომ ის რიტორიკა, რომელიც ჩვენს ქვეყანაში არსებობდა, აზრს იყო მოკლებული. ჩვენ ხუთი წლის განმავლობაში ვცხოვრობდით ქვეყანაში, სადაც „მშვიდობა“ იყო ყველაზე არაპოპულარული სიტყვა, სადაც ამ სიტყვისთვის დაგვცინოდნენ და სხვადასხვა არგუმენტებს გვიპირისპირებდნენ. ეს გვესმოდა არა მარტო ხელისუფლების მხრიდან. დღეს, როდესაც წაგებულ ომზე ხმამაღლა ყვირის ოპოზიცია, ბოდიშის მოხდით მინდა მივმართო მათ. ერთადერთი გამონაკლისი იყო „რესპუბლიკური პარტია“, რომელსაც კონფლიქტების მოგვარების ჩამოყალიბებული ხედვა ჰქონდა. „რესპუბლიკური პარტიის“ წევრია პაატა ზაქარაიშვილი. დანარჩენი პარტიები ამ ომის წამქეზებლები იყვნენ, ისინი მუდმივად სპეკულირებდნენ ამ თემით და აძახებდნენ მიხეილ სააკაშვილს, რომელიც ხან დავით

აღმაშენებლის საფლავზე, ხან კი ინგა გრიგოლიას სტუდიაში მუდმივად დებდა ფიცს იმის შესახებ, რომ აღადგენდა ტერიტორიულ მთლიანობას. არავის დაუსვამს მისთვის შეკითხვა, როგორ აპირებდა იგი ამ საკითხის მოგვარებას. მთავარი მიზანი ყოველთვის დაკარგული მიწის და არა ადამიანების დაბრუნება იყო. ძალიან ბევრმა ფაქტორმა იქონია გავლენა იმაზე, რომ ჩვენ არ გვიჩნდებოდა უხერხულობა, როდესაც ვხედავდით მედიით წარმოდგენილ ვირტუალურ საქართველოს, რომელმაც ერთ-ერთ კლიპში აფხაზეთი დაიბრუნა კიდეც და სოხუმში გაუშვა ქართული ბომონდი დასასვენებლად. შემდეგ იმდენად დავიჯერეთ იმ კლიპის რეალობა, რომ მათ ნამდვილ ცხოვრებაში მიხეილ სააკაშვილმა ღირსების ორდენებიც კი გადასცა. სხვა მიზეზს, ჩვეულებრივ მომღერალს რატომ უნდა გადასცე ღირსების ორდენი, მე ვერ ვხედავ. ჩვენ არ გამოგვიხატავს უკმაყოფილება, როდესაც დღეში სამჯერ ყველა არხი გვიტრიალებდა კლიპს „ფსოუს წყალი“, არც ის გაგვიპროტესტებია, რომ არ გადიოდა არც ერთი საინფორმაციო გამოშვება, სადაც არ იყო მილიტარისტული სიუჟეტები ძლიერ ქართულ არმიაზე. ასეთი პროპაგანდა რომ არ იყო საჭირო, ამაში დარწმუნებული ვარ. დავინახეთ, რომ რეალურად, მტერს, რომელსაც ოთხი მილიონი მხოლოდ ტანკი აქვს, ჩვენი ჯარი, მხოლოდ და მხოლოდ იმის გამო, რომ მცირერიცხოვანია, ვერ დაუპირისპირდება. ამიტომ მე მინდა, რომ მშვიდობა, რომელიც დადგება ომის შემდეგ, დისკუსია, რომელიც დაიწყება, იყოს ჩვენი წარსულის, ბოლო ხუთი წლის ანალიზი.

ძალიან მოკლედ ვიტყვი მედიის როლზეც. გარდა იმისა, რომ მედია სხვადასხვა კლიპებს, სიუჟეტებს, სარეკლამო რგოლებს ამზადებდა ჯარისა და სამხედროების შესახებ, ძალიან ნეგატიურ როლს ასრულებდა იმ თვალსაზრისითაც, რომ ყველა გადაცემა, რომელიც უკავშირდებოდა კონფლიქტის თემას, გაუმართლებელი იყო. თოქ-შოუებზე ეპატიუებოდნენ სტუმრებს, რომლებიც განსაკუთრებული აგრესიით გამოირჩეოდნენ აფხაზეთისა და ოსების მიმართ. ისმებოდა გაუმართლებელი კითხვები, რომლებიც მიმართული იყო ქართველი ხალხის კიდევ უფრო გასაბრაზებლად და გასაღიზიანებლად. ის, რაც ხდებოდა საქართველოში და განსაკუთრებით თბილისში, ომის დროს და ომის შემდეგ, არის იმის შედეგი, როგორ ვცხოვრობდით ჩვენ ომამდე ხუთი წლის განმავლობაში. ომის დღეებში როდესაც ვხედავდი მანიფესტაციებს რუსეთის წინააღმდეგ, მიჩნდებოდა შიში, რომ შესაძლოა, ქვეყნის მთავარსარდალს, მიხეილ სააკაშვილს, მონდომებოდა ქართული ჯარის კონფლიქტის ზონიდან გამოყვანა, მაგრამ ამ ხალხის შიშით მას ეს ვერ გაეკეთებინა. იმიტომ რომ ქვეყანაში, საზოგადოებისაგან იყო ერთადერთი დაკვეთა – ომში გამარჯვება.

ომის შემდეგ ხშირად მიწევს ჩემს ახლობლებთან კამათი. გადავწყვიტეთ, ჩვენი მარცხი, პრობლემა, რომლის წინაშეც ვდგავართ, ტრაგედია, რომელიც თავს დაგვატყდა, ქართული არტისტიზმით შეგვენიღბა. სამწუხაროდ, ამ არასწორი მიმართულებით წავედით. არ არსებობს მოთხოვნა იმის შესახებ, რომ ვინმემ აგოს პასუხი მომხდარისთვის, რომ გაეცეს პასუხი შეკითხვებს, რომ უფრო მეტად დავინტერესდეთ მომხდარის მიზეზებით.

ქართული საზოგადოება ეგუება პირდაპირ მითითებას, რომ დევნილები აღარ გამოჩნდნენ ეკრანებზე, რათა მათმა გამოჩენამ ხელი არ შეუშალოს ჩვენს საზეიმო განწყობილებას. არაფერი იცვლება და ეს არის ჩემთვის ყველაზე მეტად სამწუხარო.

ჩემს სიტყვას დავასრულებ ტრაგიკული შემთხვევით, რომელიც რამდენიმე დღის წინ მოხდა. სპეცრაზმის წვრთნების გადაღებისას დაღუპული „რუსთავი2“-ის ოპერატორი შეეწირა კიდეც ერთი სიუჟეტის გაკეთებას იმის შესახებ, თუ როგორი ძლიერი სპეცრაზმი გვყავს. ქართული პოლიტიკა მიმართულებას არ იცვლის, რაც იმას ნიშნავს, რომ იგივე უნდა განმეორდეს. რამდენიმე წლის განმავლობაში ჩვენ კვლავ უნდა ვუყუროთ ტელეეკრანზე, როგორი ძლიერი არმია გვყავს და როგორ დავამარცხებთ მტერს და დავიბრუნებთ დაკარგულ ტერიტორიებს. კიდეც ერთი ადამიანი შეეწირა იმ მახინჯ პოლიტიკას, რომელიც ჩვენს ქვეყანაში მიმდინარეობს და რომელზეც უარის თქმას არავინ აპირებს. სამწუხაროა ისიც, რომ ოთხი დღე დასჭირდა „რუსთავი2“-ს იმის გამოსაცხადებლად, რომ ოპერატორი დაიღუპა სამსახურებრივი მოვალეობის შესრულების დროს და ის უბედური შემთხვევის მსხვერპლი

გახდა, და რომ ამზადებდა სიუჟეტს ქართული სპეცრაზმის შესახებ. ოთხი დღის განმავლობაში თათბირობდნენ „რუსთავი2“-ში, როგორ მიეწოდებინათ მაყურებლისთვის ინფორმაცია მომხდარის შესახებ. ამ პოლიტიკას ჯერ კიდევ ეწირებიან უდანაშაულო ადამიანები.

ნინო ლეჟავა – შევეცდები, შევაჯამო ის ძირითადი მომენტები, რაზეც ნინიამ ისაუბრა. ნინიამ თქვა, რომ ქართულმა მედიამ დიდი როლი ითამაშა იმაში, რომ საზოგადოება შემზადებულიყო ომისთვის. მან ასევე თქვა, რომ არსებობდა საზოგადოებრივი დაკვეთა, რომელიც წნეხის როლს ასრულებდა მთავრობასთან მიმართებაში და იქმნება შთაბეჭდილება, რომ მივიღეთ ჩაკეტილი წრე. საზოგადოება მოითხოვს პოლიტიკოსებისგან აგრესიულ ქმედებებს, პოლიტიკოსებიც შესაბამისად პასუხობენ საზოგადოებას. საინტერესოა, დისკუსიის მიმდინარეობისას თუ მოვისმენთ მოსაზრებებს იმის შესახებ, როგორ უნდა გაირღვეს ეს წრე, რათა აღარ გაგრძელდეს ეს ტენდენცია, რომელმაც შეიძლება კვლავ მიგვიყვანოს სავალალო შედეგებამდე. ახლა სიტყვას შალვა თაღუმაძეს გადავცემ.

შალვა თაღუმაძე – მოგესალმებით. დიდ მადლობას მოგახსენებთ მოწვევისთვის. შესაძლებელი იყო თუ არა ომის თავიდან აცილება, ამ შეკითხვას ორი პასუხი შეიძლება ჰქონდეს. არ იყო შესაძლებელი, იმიტომ რომ ხელისუფლების პოლიტიკური დანაპირები მოსახლეობისადმი ძალიან დიდი იყო და მას როგორმე თავი უნდა ემართლებინა. დღეს საზოგადოების 100%-ს უნდა მშვიდობა. არ დავეთანხმები ჩემს მეგობრებს, რომლებიც ფიქრობენ, რომ საზოგადოება აგრესიულად იყო განწყობილი. არც ერთი კვლევა არ მეტყველებს იმის შესახებ, რომ საზოგადოებას სურდა ომი. გამოკითხულთა 60%-ს სურდა სამუშაო ადგილები. 30% ამბობდა, რომ უნდოდა ტერიტორიული მთლიანობა, ოღონდ არ მიუთითებდა, რა გზით ელოდა ამის განხორციელებას, ვივარაუდოთ რომ მათ სურდათ ომი. შემდეგ გამოჩნდა, რამდენად უნდოდა საზოგადოებას ომი რეალურად. არათუ საზოგადოებას, ჩემი აზრით, ომი არც ჯარისკაცებს სდომებიათ. იმიტომ რომ ის ოპერაცია, რაც განხორციელდა, არ იყო საომარი ოპერაცია ქართული მხრიდან. ის შეკრებები, რომლებზეც საზოგადოება გამარჯვების სურვილს გამოთქვამდა, მე ბუნებრივად მეჩვენება, იმიტომ რომ ომი უკვე დაწყებული იყო და მისი წაგებით დასრულება არავის შეიძლებოდა სდომოდა. მიუხედავად იმისა, რომ სამი წლის განმავლობაში ვამბობდი, რომ საქართველო არ იყო მზად ომის არც ერთ რეგიონში წარმოებისთვის, ჩემი აზრით, გამარჯვებისთვის ბოლომდე უნდა გვებრძოლა. იმიტომ კი არა, რომ გაგვემარჯვებინა ისე, როგორც დაგვემილი იყო ოპერაცია, არამედ იმიტომ, რომ მშვიდობიან მოსახლეობაში არ ყოფილიყო ამხელა მსხვერპლი, რომელიც ბოლოს მივიღეთ.

და ბოლოს, საზოგადოებას ომი რომ არ უნდოდა, მივხვდი მაშინაც, როდესაც ჩემმა მეზობელმა ომის დღეებში თავისი მაღალი კლასის ჯიპი შეამოაგელვა ეზოში და განაცხადა, რომ რუსების საქმე ცუდად იყო, რადგან ომს მათთან უკვე ამერიკელები იწყებდნენ. გამოდის, რომ საზოგადოებას უნდოდა ომი, მაგრამ არ სურდა თავად ეომა. თუ გადავხედავთ ამ ჯაჭვს, იმასაც, თუ ვისი მანქანებიდან იყო გამოყოფილი დროშები და ვინ ყვიროდა იმის შესახებ, როგორ დაამარცხეს რუსეთი, ვნახავთ, რომ ესენი იყვნენ ადამიანები, რომლებმაც დიდი ქონება დააგროვეს. ამ ხალხისთვის მთავარი გადარჩენა იყო და ისინი უარს ამბობდნენ ომზე. შესაბამისად, საზოგადოებამ კარგად აიტანა ის დოკუმენტი, რომელზეც მიხეილ სააკაშვილმა ხელი ჩუმად მოაწერა. ამის თქმის უფლებას ის გვაძლევს, რომ პრეზიდენტი გამოდის და ამბობს, რომ აქამდე არავისთვის უთქვამს, მაგრამ ახლა გადაწყვიტა ეთქვა, როგორ შესთავაზა რუსეთს აფხაზეთის გაყოფა. ასეთი ხელშეკრულებები ჩუმად არ იდება. არ შეიძლება სახელმწიფოს მეთაური ჩუმად აგზავნიდეს წერილებს მოწინააღმდეგე მხარესთან და წერილის შინაარსი არავინ იცოდეს გარდა იმ ორი პირისა, რომლებიც მასზე შეთანხმდნენ. ხალხს ომი ნამდვილად არ სდომებია, არსებული ეკონომიკური ფაქტორიც

მიუთითებს იმის თაობაზე, რომ საზოგადოება ომისთვის არ ემზადებოდა. საზოგადოების ნაწილი იყო რეზერვი, რომელმაც პირველივე გასროლის შემდეგ დატოვა ტერიტორია და ზოგი იარაღიანად გაიქცა სახლში და ზოგი უიარაღოდ.

მეორე მხრივ, ომის თავიდან აცილება შესაძლებელი იყო, იმიტომ რომ ჩვენ სამშვიდობო ღონისძიებების გატარების რესურსები ამოწურული არ გვქონია. მე ამ მიმართულებით არ მიმუშავია, მაგრამ დამეთანხმებიან ადამიანები, რომლებიც ამ მიმართულებით მუშაობდნენ, ოსეთისა და აფხაზეთის მხარე მხოლოდ ერთ რამეს ითხოვდა – პირს, რომელთანაც შესაძლებელი იქნებოდა საუბარი და ეს პირი არ ყოფილა თემურ იაკობაშვილი. ვიმეორებ, პოლიტიკურად ომს თავიდან ვერ ავიცილებდით, იმიტომ რომ ხელისუფლებას ძალიან დიდი დანაპირები ჰქონდა მიცემული მოსახლეობისთვის და მას ვეღარ ასრულებდა, და მეორე – რეალურად შეიძლებოდა, იმიტომ რომ ჩვენ საომარი არაფერი გვქონდა ჩვენსავე მოქალაქეებთან.

იმისთვის, რომ ომში გაიმარჯვო, არსებობს სამი კრიტერიუმი. პირველი – საზოგადოებრივი მზადყოფნა და ომში გამარჯვების სურვილი. ჩვენ უკვე ვთქვით, რომ საზოგადოებაში ომისთვის მზადყოფნა არ ყოფილა, მას ერჩივნა, საკუთარი თავი გადაერჩინა და არ აღარდებდა ომში რამდენი ჯარისკაცი დაიღუპებოდა ან რამდენი ადამიანი გახდებოდა მორდორების მსხვერპლი, მეორე – ომს იგებს ტექნიკური საშუალებები. დღეს გვეუბნება უშიშროების საბჭოს მდივანი, რომ ისეთი საჭირო თავდაცვის საშუალებები, რუსეთს რომ გაუძლებდა, არ გვქონია. ასეთ შემთხვევაში, მაშინ, არც უნდა ვეომოთ რუსეთს. ნინიას ვეთანხმები, რუსეთს 4 მლნ ტანკი ჰყავს, მაგრამ ყველა ამ ტანკით ის საქართველოზე არ წამოვა, იმიტომ რომ ეს არ უღირს, ომი ბიზნესია და თუ მისგან ვერ ამოიღებს ღირებულებას, არ დახარჯავს რესურსს. დარწმუნებული ვარ, რუსეთი საქართველოს წინააღმდეგ არასდროს გამოიყენებდა მოსკოვის გარნიზონის შეიარაღებულ ძალებს, იმიტომ რომ ეს არ დასჭირდებოდა და არც უღირდ აელიტარული დაჯგუფებების იმ ღონეზე გამოყენება, როგორც იყენებდა ჩეჩნურ დაჯგუფებებს, რომლებიც რესურსში არ ითვლება. ფაქტი სახეზეა, არც ერთი პილოტი არ ყოფილა მოქმედი. ყველა პენსიონერი იყო და დანაკარგში არ ეთვლებოდათ. აღარაფერი რომ ვთქვათ ბომბებზე, რომლის უტილიზაციაც ქართულ მხარეს უწევს, იმიტომ რომ თუკი რაიმე ნაგავი ჰქონდათ, ყველაფერი აქ ჩამოყარეს. ჩვენ გვქონდა მაღალი კლასის ავტომატები, მაგრამ ავტომატებით თანამედროვე მსოფლიოში აღარ ომობენ. ბიჭი კვადროციკლით კი, ნამდვილად არ ითვლება კარგ შეიარაღებულს. მესამე ფაქტორია მთავარსარდალი. მიჭირს რაიმეს თქმა. ასევე გამიჭირდება იმის გაგება, როგორ უნდა მოიფიქროს ადამიანმა, როგორი აზროვნების უნდა იყოს, რომ ეს ქმედება შემდეგნაირად ახსნას, ვითომ მთავარსარდალი მშვიდობიანი მოსახლეობის დასაცავად გარბოდა და დაცვამ ვერ გაუგო, წააქცია და ჩასვა მანქანაში. ვიდრე ასეთი აზროვნება იარსებებს, ჩვენ არც ომი გვენდობება და არც ომში გამარჯვება.

მე არ ვფიქრობ, რომ სახელმწიფოს არ სჭირდება შეიარაღებული ძალები, ან სახელმწიფო არ უნდა ჩაებას როდესმე ომში, მაგრამ ეს ომი კარგად გააზრებული და დაგეგმილი უნდა იყოს და მას კარგი მხედართმთავრიც სჭირდება. 7500 წლიანი ისტორია აქვს მსოფლიოს და არც ერთი ომი მშიშარა მხედართმთავრს არ მოუგია, ვერც ჩვენ მოვიგებდით. რაც შეეხება მოგებული ომის სინდრომს, სწორი პოზიციაა, იმიტომ რომ საზოგადოებას ომი არ სდომებია და მან ომი საკუთარ ხელისუფლებასთან მოიგო, იმიტომ რომ მიიღო ოთხდღიანი ომი. ტერიტორიები დათმობილია და ორი მხარეა გამარჯვებული – აშშ და რუსეთი. სამწუხაროდ, ჩვენ კიდევ ერთხელ დავმარცხდით.

ნინო ლეჟავა – დიდი მადლობა, შალვა. მე მაინტერესებს, რა როლი ითამაშა ევროპამ საქართველოში მშვიდობის დამყარებისთვის და როგორ შეიძლება ეს როლი შეფასდეს სწორედ აშშ-ის აქტიურობასთან მიმართებაში.

გიორგი მაისურაძე – ეს ძალიან მნიშვნელოვანი შეკითხვაა. ჩვენ დასავლეთი წარმოგვიდგენია ერთ მთლიანობად, მაგრამ სინამდვილეში ეს ასე არ არის. დღითიდღე უფრო იკვეთება განსხვავება თუ კონკურენცია ევროკავშირსა და ამერიკას შორის. თვითონ ევროპელი ექსპერტები ბოლო რამდენიმე წელია, მკაფიოდ მიაწვდიან ახალი გზის, ალტერნატივის შექმნის აუცილებლობაზე, რომელიც უფრო რბილ პოლიტიკას შესთავაზებს სამყაროს, ვიდრე ამას ამერიკა სთავაზობს. ეს კონფლიქტი ყველაზე აშკარად ერაყის ომის დროს გამოიკვეთა, როდესაც ევროპის ორმა წამყვანმა სახელმწიფომ, გერმანიამ და საფრანგეთმა წინააღმდეგობა გაუწია ამერიკას. ამას დიდი მნიშვნელობა ჰქონდა. დღეს რუსეთი თავის აგრესიას საქართველოში იმაზეც აფუძნებს, რომ თუ ამერიკას ჰქონდა ერაყის დაბომბვის უფლება, მასაც ასევე აქვს საქართველოს განადგურების უფლება. ჩემთვის გაუგებარი და აღმაშფოთებელი იყო ის, რომ ერაყში ომის დაწყების პერიოდში, ბერლინში საქართველოს საელჩოს მიერ მოწყობილ ქართული სათვისტომოს შეკრებაზე ყველა ერთხმად მიესალმა ერაყში ამერიკის შეჭრას. იქ იმყოფებოდა საქართველოს ეკლესიის წარმომადგენელი, ევროპის მიტროპოლიტი აბრაამიც, რომელიც ასევე უჭერდა მხარს ამ ოპერაციას. მორალზე და ქრისტიანულ სარწმუნოებაზე არაფერს ვამბობ, ვიცი, რომ აქ სხვა მექანიზმები მუშაობს.

საყურადღებოა, რომ დასავლეთი არ არის მთლიანი ამ თვალსაზრისით. რა თქმა უნდა, ამერიკას და ევროპას აქვთ საერთო ღირებულებებითი სისტემებიც, მაგრამ არსებობს კონკურენცია, რომელიც სულ უფრო იკვეთება. კიდევ ერთ მაგალითს მოვიხმობ. ეს სამი წლის წინ მოხდა. საკმაოდ ფართომასშტაბიანი კონფერენცია გაიმართა ბერლინში. ერთ ავტორს დაგისახელებთ, რომელიც ყველაზე კარგად არის ცნობილი საქართველოში, სლავომირ ჟიჟეკა კონფერენციაზე ახსენა „პოსტატლანტიკური სამყარო“, ანუ ამაში იგულისხმებოდა სამყარო ნატოს შემდეგ, რადგან ნატოც კი, დღეს უკვე აღარ წარმოადგენს ერთ მთლიანობას. შესაძლოა, ჩვენ მიგვაჩნია, რომ ეს ჯადოსნური სამყაროა, მაგრამ მან მთლიანობა დიდი ხნის წინ დაკარგა და ამის შესახებ უკვე ინტელექტუალები ლაპარაკობენ. ევროპელი ინტელექტუალები უკვე მაშინ საუბრობდნენ იმაზე, რომ ჩვენ ალტერნატივა უნდა მოგვეძებნა ამერიკასა და რუსეთს, ან აღმოსავლეთს შორის. მოგეხსენებათ ჰანტიუნგტონის თეორია, რომელიც სწორედ იდეოლოგიური ომის შემდეგ გაჩნდა და მან, ასე ვთქვათ, იწინასწარმეტყველა კულტურათა დაჯახება, როდესაც მაშინ თითქოს ამისი რეალური ნიშანი არც არსებობდა, მაგრამ ეს მოხდა.

საქართველოს უნდა ნატოში, გერმანიის კანცლერი, ანგელა მერკელი კი ამას ვეტოს ადებს. როგორი იყო ამაზე ქართველების რეაქცია? ყველა აღშფოთებული იყო ამით. რეაქციის არაადეკვატურობა საქართველოს მხრიდან აჩვენებს იმას, რამდენად არაადეკვატური და ილუზორული წარმოდგენა გვაქვს ჩვენ დასავლეთზე. თავი რომ დავანებოთ ჯორჯ ბუშის ქუჩას. რატომღაც გვგონია, რომ თუ ქუჩას ცოცხალი პრეზიდენტის სახელს დავარქმევთ, ეს რაიმეში გამოგვადგება. რაში გამოგვადგა? მსოფლიომ გაგვიცნო, როგორც ევზოტიკის განსახიერება, სადაც შეიძლება სტალინური სიმპტომი განხორციელდეს. და ამას აკეთებს პოლიტიკოსთა ის თაობა, რომელმაც განათლება ამერიკაში ან ევროპაში მიიღო. ამაში გამოიხატება სწორედ მათი ილუზორული წარმოდგენები დასავლეთის შესახებ. ეს ზუსტად იგივე ჟესტია, რაც ალ-ქაიდას მოჭრილი ყურის ჯორჯ ბუშისთვის მირთმევა. დავუბრუნდეთ ანგელა მერკელს. გვგონია, რომ ის არის პრეზიდენტი, რომელსაც შეუზღუდავი ძალაუფლება აქვს. ანგელა მერკელი, გერმანიის კანცლერი, ფაქტობრივად, მმართველი პარტიის თავმჯდომარეა, ის ფრაქციასა და პარტიასთან შეუთანხმებლად ნაბიჯს ვერ გადადგამს. ანუ, ჩვენ ვერ ვითვალისწინებთ იმას, რომ იქ სხვა პოლიტიკური სისტემაა. გვინდა ევროკავშირშიც, მაგრამ რა ღირებულებების მატარებელია იგი. დღეს რომ გავხედოთ ევროკავშირის წევრები, არა ვარ დარწმუნებული, რომ დღევანდელი ქართული საზოგადოება ბედნიერი იქნება, იმიტომ ის იძულებული იქნება შეასრულოს ის სამართლებრივი ნორმატივები, რომლებიც მოქმედებს ევროკავშირში, იქნება ეს რელიგიური ტოლერანტობა,

რომლის ხარისხიც საქართველოში ძალიან დაბალია. წარმოვიდგინოთ, რომ საქართველო გახდა ევროკავშირის წევრი და შემოიღეს ერთსქესიანი ქორწინებები, მისაღები იქნება ეს საქართველოს მოსახლეობისათვის? რა თქმა უნდა, არა. ამდენად, შესაძლოა, განვითარების დღევანდელ ეტაპზე მყოფი ქართული საზოგადოებისთვის კომპარიც კი იყოს ევროკავშირი. მე იმის თქმა მინდა, რომ ჩვენ რეალურად ძალიან ცოტა რამ ვიცით ევროკავშირისა და ნატოს შესახებ. რეაქციებიც, შესაბამისად, არაადეკვატურია.

ბოლო ხუთი წლის მოვლენებს ინტერნეტსივრცისა და მედიის საშუალებით ვადევნებდი თვალს, ამდენად დეტალებში არა ვარ კომპეტენტური. ამიტომ ცოტა შორიდან შევხედავ მოვლენებს. ზუსტად ოცი წლის წინ საქართველო შევიდა ახალ ეპოქაში და მას პირობითად შეიძლება მივთვინებოთ ეპოქა დაგარკვათ. ჩემთვის ძალიან შთამბეჭდავი იყო როგორც 12 აგვისტოს, ისე 1 სექტემბრის მიტინგი, იმდენად, რადამდენადაც თავი 1988 წლის საქართველოში მეგონა. მაშინ დაიწყო გრანდიოზული აქციები და მას შემდეგ აღარც შეჩერებულა. არ შეცვლილა მიტინგური აზროვნება. ამ ტიპის აზროვნება ძალიან მარტივია და ორი ლოზუნგით გამოიხატება – „ძირს!“ და „ჯოს!“ ჩვენ გავიყინეთ ამ აზროვნებაში. არსებობს მტერი, რომელიც უნდა დავამარცხოთ და მეორე მხრივ, არსებობს „მიტოლოგიური“ „ჯოს!“, რომელიც ასევე დაცლილია აზრისგან. მახსენდება 1991 წლის შემოდგომა, ტელევიზიის წინ აქციები იმართებოდა. ირაკლი წერეთელმა წარმოთქვა ერთი ფრაზა – „ჩვენთან არს ღმერთი“ და მერე დაამატა, „აბა ზვიად გამსახურდიასთან ზომ არ იქნება!“ ეს მექანიზმი დევს მიტინგურ აზროვნებაში. ჭეშმარიტებაზე მონოპოლიამ, დაუფიქრებლობამ, სწორია თუ არა ნაბიჯი, რომლის გადადგმასაც ვაპირებ, გამოიწვია ჩვენი ამ მდგომარეობამდე მიყვანა. ძალიან ვწუხვარ, რომ დღეს დარბაზში არ იმყოფება ბ-ნი ნოდარ ნათაძე. არ მინდა მას ბრალი დავდო რაიმეში, მაგრამ მას ალბათ ყველაზე კარგად უნდა ახსოვდეს, როგორ მომზადდა და შეიქმნა სამხრეთ ოსეთის კონფლიქტი. გავიხსენოთ 1989 წლის შემოდგომა, როდესაც 40 ათასი კაცი თბილისიდან ავტობუსებით დაიძრა ცხინვალის მიმართულებით. ამ კოლონას ბატონები ზვიად გამსახურდია და ნოდარ ნათაძეც მიუძღოდნენ. ცხინვალის მოსახლეობამ უზარმაზარი პიკეტი მოაწყო და ეს ხალხი ცხინვალში არ შეუშვა. შევატრიალოთ სიტუაცია და წარმოვიდგინოთ, რომ პატარა ქართულ ქალაქს მოადგეს 40 ათასი ადამიანი. შემოვუშვებთ მათ მიტინგის ჩასატარებლად? გავიხსენოთ ამ ყველაფრის წინაპირობებიც. საქართველოში იქმნება პირველი არაფორმალური ორგანიზაციები. იქმნება „რუსთაველის საზოგადოება“ და „სახალხო ფრონტი“. ოსეთის და აფხაზეთის წრეები ადეკვატურად მოქმედებენ, ისევე როგორც ყველა, 80-იანი წლების ბოლოს მთელ საბჭოთა კავშირში, და ქმნიან საკუთარ ნაციონალისტურ ორგანიზაციებს, იქნება ეს აფხაზური „აიდგილარა“ თუ ოსური „ადამონ ნიხასი“. ჩვენ ამან ისე შეგვაშფოთა, თითქოს მათ არ ჰქონოდათ იმის გაკეთების უფლება, რასაც ჩვენ ვაკეთებდით. თავისთავად, რას ნიშნავს ნაციონალიზმი და რას გვაძლევს, ამაზე დებატები არ იმართება. მეორე მომენტი – პუბლიკაციების მთელი ზღვა, რომელიც პირველ რიგში „ლიტერატურულ საქართველოში“, შემდგომ კი „მამულში“ იბეჭდებოდა, ეს არის ორი სანიმუშო ორგანო, რომელმაც ჩემი აზრით, ძალიან დიდი როლი ითამაშა საქართველოში ეროვნული კონფლიქტების გაღვივებაში, ისევე როგორც მიტინგური აზროვნების გაძლიერება-დამკვიდრებაში. იბეჭდებოდა პუბლიკაციები იმის შესახებ, რომ ოსები ძალიან სწრაფად მრავლდებოდნენ და რამე უნდა გველონა, რომ მათთვის არ უნდა მიგვეცა ორ შვილზე მეტის ყოლის უფლება და ა.შ. იმართებოდა საჯარო ლექციები იმაზე, რომ საქართველოში ცხოვრობს უამრავი არაქართველი და თუ მათ დროზე არ მოვუარეთ, ისევე მოგვიწევს მათი გარეკვა, როგორც ისრაელი ერეკება პალესტინელებს. ეს ფრაზა თითქმის ყოველდღიურად ჟღერდა. ეს ყველაფერი თითქოს ბუნებრივია პერიოდისთვის, როდესაც მთელი საბჭოთა კავშირი მოექცა მგზნებარე ნაციონალიზმის გარემოში, მაგრამ ყველაზე შემზარავი ის იყო, რომ არ ისმოდა ამის საწინააღმდეგო ხმა. აქ არის ერთი ნიუანსი, რომელსაც მინდა ყურადღება მივაქციოთ. ყველას განსოვთ ფრაზა, რომელსაც ბოლო ოცი წლის განმავლობაში გამუდმებით ვისმენთ,

ეს არის „აგენტი“. ეს ძალიან საინტერესო ფენომენია, ყველა, ვინც განსხვავებულ აზრს გამოთქვამს, აგენტად ითვლება. ყველა, ვინც განსხვავებულად ფიქრობს, მომენტალურად უცხოვდება. თუ ვინმე არ გვეთანხმება, ის მომენტალურად იკვეთება ჩვენგან. ამან შეგვიქმნა ნაციონალური იდენტურობის სტერეოტიპი, რომელიც ამ ეთნოცენტრიზმზე, ერთ ტოტალურ ნიშანზეა დაფუძნებული და ყველაფერი სხვა ჩვენთვის მიუღებელია.

მე ვფიქრობ, ამ მიტინგური აზროვნების გამოვლინება იყო ეს მოვლენები. ჩემი აზრით, ბოლო ოცი წლის განმავლობაში ქართველ ხალხში მიმდინარეობდა იმ აზრის ჩადება, რომ ჩვენ ძალიან მოვასწავრებდით გაერთიანებას. ჩვენ ძალადობის გარდა სხვა საშუალება ვერ მოვძებნეთ. მინდა შევეხოთ პასუხისმგებლობის მომენტსაც. შეიძლება ყველაფერი ავურდავურიოთ და შემდეგ გამოჩნდეს ნატო, ამერიკა ან ევროპა, რომელიც მოგვიწესრიგებს ყველაფერს. ესეც ადექვატურია დღევანდელი ჩვენი საზოგადოების აზროვნებისთვის. რას ნიშნავს, თუნდაც, ლოცვა-კურთხევის ეს ტოტალური ფენომენი, ეს იმაზე მეტყველებს, რომ მე არა მაქვს პასუხისმგებლობის უნარი და გამუდმებით სხვისგან ველი სანქციას, და თუ საშინელებას ჩავიდენ, პასუხისმგებელიც ის სხვა გამოდის. ამ ყველაფრის ერთობის გამო ვიძიებთ დღევანდელ შედეგებს.

ნინო ლეჟავა – დიდი მადლობა, გიორგი. როგორც გიორგიმ თქვა, ჩვენ ბოლო ოცი წლის განმავლობაში მიტინგების ეპოქაში ვიმყოფებით, მიტინგურ აზროვნებაში. გიორგიმ შემოიტანა ბინარული დაპირისპირება, რომელიც ვერბალურად გამოიხატება „ძირს“ და „ჯვოს“ მეშვეობით, ანუ, რაღაცის უარყოფასა და რაღაცის მტკიცებაში. ამ მარტივ ბინარულ სტრუქტურებში იკარგება ის მრავალფეროვნება, რომელმაც შესაძლოა, ცხოვრება ბევრად უფრო გაგვიმარტივოს.

ვფიქრობ, უკვე შეგვიძლია დისკუსიის გახსნა. ერთი შეკითხვა მინდა დავსვა, როგორ ფიქრობთ, გაიზარდა თუ არა 8 აგვისტოს შემდეგ საქართველოს გაერთიანების შესაძლებლობა, გაიზარდა თუ არა იმ დევნილების დაბრუნების შანსი, რომლებიც 90-იანი წლებიდან ცხოვრობენ დევნილობაში. ასევე მაინტერესებს, რამდენად შესაძლებლად მიგაჩნიათ სამხედრო კონფლიქტის შემდეგ ქართველებსა და ოსებს შორის, ასევე ქართველებსა და აფხაზებს შორის ნდობის აღდგენა, ჩემი აზრით, ნდობის აღდგენის გარეშე ვერც ერთი კონფლიქტი ვერ გადაიჭრება.

მაშუკა ყუფარაძე, სტუდია „რე“ – ნინიამ ძალიან კარგად დაგვიხატა ომის წინა პერიოდი, როგორ მივედით ამ ომამდე. მაინტერესებს, ასეთი განწყობილების შემოტანას საზოგადოებაში, ავტორი თუ ჰყავდა.

ნინია კაკაბაძე – სწორედ ამას ვგულისხმობდი, როდესაც ვამბობდი, რომ პასუხისმგებლობა არ უნდა დავაკისროთ ერთ პოლიტიკურ ჯგუფსა თუ კონკრეტულ ადამიანს. ეს არის დახურული წრე. ამასწინათ დასავლეთისკენ ვიმგზავრე, ახალი, ფერადი ბილბორდებია გამოკრული, რომლებზეც წერია, რამდენი კილომეტრია დარჩენილი სოხუმამდე. გამახსენდა შევარდნაძის ეპოქის დროინდელი დამტკვერილი ბილბორდები, რომლებზეც ეწერა „გვანსოვდეს აფხაზეთი“. ახალმა ხელისუფლებამ, რომელიც ძალიან დიდი ამბიციით მოვიდა, გადაწყვიტა გაეფერადებინა ეს ბილბორდები. რასაკვირველია, საიმისო დაკვეთა, რაც მივიღეთ, საზოგადოებისგანაც მოდიოდა. ცალმხრივად ვერავის დავადასმავს. ჩვენ გვაქვს ომში დამარცხებულის კომპლექსი, სინდრომი, რომელიც მუდმივად გვაწუხებს. სამწუხარო ის არის, რომ ახალი ხელისუფლება უკანასკნელი ხუთი წლის განმავლობაში არასწორად ცდილობდა საზოგადოების ამ კომპლექსებისგან განკურნებას. მილიტარისტული გზის გარდა საზოგადოებისთვის სხვა გზა მას არ შეუთავაზებია, ან არ შეუთავაზებია იმ სახით, რომ საზოგადოებას ერწმუნა, რომ ის რელური გზა იქნებოდა. ის, ვინც ამაზე ლაპარაკობდა, მექანიკურად ცხადდებოდა „აგენტად“. ამ იდეას ემსახურებოდა მედიაც. ინგა გრიგოლიას

სტუდიაში დაპირება საქართველოს გაერთიანების შესახებ ყველაზე მარტივი გზაა და მრცხენია, რომ ცნობილი ადამიანები, პოეტები, მწერლები, რომლებიც იმყოფებიან ამავე დარბაზში და ხედებიან, რომ ამ დაპირებაში ერთადერთი, მილიტარისტული გზა მოიაზრება, ფეხზე დგებიან და ტაშს უკრავენ პრეზიდენტს. ჩვენ, ყველამ, მედიამ, საზოგადოებამ, პოლიტიკოსებმა, ავირჩიეთ ეს მარტივი გზა იმის დასაჯერებლად, რომ ეს იყო ერთადერთი გზა და არ დაფიქრდით რა შედეგს მივიღებდით. ისიც მაკვირვებს, რომ ამ თემაზე გამართულ დისკუსიებზე ყოველთვის გამოითქმებოდა ხოლმე აზრი, რომ ჩვენ ოსებს და აფახებს კი არა, რუსებს ვებრძოდით. თუკი ეს გაცნობიერებული იყო, რომელ საომარ გამოსავალზე ვლაპარაკობთ. მაგრამ სამწუხაროდ, კერძო საუბრებში ამაზე უარესსაც ვისმენდი, რაც ტელევიზიით არ ცხადდებოდა. ყველას გვყავს ნაცნობები მათ შორის, ვინც პოლიტიკურ ამინდს ქმნის ქვეყანაში და მათგან გამიგია, რომ რუსეთი ვერ გაბედავდა ჩართვას ამ კონფლიქტში, მთავარი იყო დაპირისპირებული მხარის ამოუყუჟა და ტერიტორიის დაბრუნება. სამწუხაროდ, ამ იდეის გარშემო გავერთიანდით ყველანი.

ანა დოლიძე – მე შემიქმნა შთაბეჭდილება, რომ ვიმყოფებით რეალობაში, სადაც ერთის მხრივ გვყავს ავტორიტარული ხელისუფლება, რომელიც თავის არსებობას კვებავს ომის რიტორიკით, იმიტომ რომ ალტერნატივას ვერ სთავაზობს მოსახლეობას, რეალობაა ისიც, რომ რუსეთი მშვენივრად სარგებლობს ამ სიტუაციით და არის საქართველოს მოსახლეობა, რომელიც იმყოფება საინფორმაციო ვაკუუმში და ძირითადად ფიქრობს საყოფაცხოვრებო მოთხოვნილებების დაკმაყოფილებაზე. თითქოს მართლაც ჩაკეტილი წრეა. რა უნდა კენათ? ერთი ვარიანტია, ვისაც გვესმის ეს პრობლემები, გადავიდეთ დისიდენტურ მოძრაობაზე, რომელიც გულისხმობს იმას, რომ დაშორებული ხარ მოსახლეობისგან, საბჭოთა კავშირის დროსაც ასე იყო. მეორე გზაა, დავივიწყოთ ეს ყველაფერი და გადავიდეთ საგანმანათლებლო მუშაობაზე, ვიდრე ეს შედეგს არ გამოიღებს. სხვა გზებს თუ ხედავთ?

გიორგი მაისურაძე – რა თქმა უნდა, ისმება ეს შეკითხვა. 1993 წლის 27 სექტემბერს, როდესაც დაეცა სოხუმი, დღის 2 საათზე, შევარდნაძემ განცხადება გააკეთა და თქვა, რომ საქართველო დამარცხდა უთანასწორო ბრძოლაში. მე მგონი, ეს ბევრად უფრო გაბედული ნაბიჯი იყო, ვიდრე დღეს სააკაშვილის განცხადებები გამარჯვების შესახებ. ჩვენ, როგორი მტკივნეულიც არ უნდა იყოს, რეალობას თვალი უნდა გავუსწოროთ. შესაბამისად, უნდა მივხვდეთ, რომ ის სტერეოტიპები, რომლებითაც ამ ოცი წლის განმავლობაში ვიკვებებოდით, არ ამართლებს. დღეს საქართველოში მე-19 საუკუნის ნაციონალიზმია და ეს ანაქრონიზმია. გამოსავალი რეფლექსიაშია. უნდა დავიწყოთ მომხდარის გაანალიზება. მე ვემხრობი საგანმანათლებლო მუშაობას. ძნელია მასმედიაში გასვლა, კრიტიკულ გადაცემებს მასობრივი ხასიათი უნდა მიეცეს, საფუძვლიანად უნდა გავაანალიზოთ, რა ხდება. არ არის საჭირო ახალი პარტიის შექმნა. სამოქალაქო საზოგადოება საქართველოში, ფაქტობრივად, არ არსებობს. ვერც ოპოზიციის გაძლიერებაში ვხედავ გამოსავალს, იმიტომ რომ რეალურ განსხვავებას მათსა და მმართველი ხელისუფლების აზროვნებაში ვერ ვხედავ. სამოქალაქო საზოგადოების არარსებობა უქმნის ნიადაგს ავტორიტარულ სისტემებს და უწყობს ხელს ადამიანის უფლებების დარღვევას. რეალურ პრობლემებზე ყველა თვალს ხუჭავს, სამაგიეროდ, მარტივია ექსტრემისტული და ძალების ჩვენების, დემონსტრირებისა და ილუზიების შექმნის მეთოდოლოგია. დავსვით შეკითხვა, რატომ უნდა ვეომოთ ვინმეს? რატომ უნდა შემოვიერთოთ ომით, დაკარგული რეგიონები? რას გულისხმობს ეს დაბრუნება, მოსახლეობის დაბრუნებას, კონსტიტუციური წესრიგის აღდგენას? რა შედეგებს მოიტანს ეს? წარმოვიდგინოთ, რომ ამ რეგიონებში შეგვყავს ჯარი. რა მოხდება ამის შემდეგ? ეს კითხვები უნდა დაისვას.

ნინო ლეჟავა – ანამ დასვა შეკითხვა, თუ რა გამოსავალი არსებობს. ამ შეკითხვით მივმართავ ნინიას და შალვას.

შალვა თაღუმაძე – სემინარი მქონდა უსაფრთხოების საკითხებზე. იქ ვსვამთ ხოლმე შეკითხვას, რა უნდათ ამ კონკრეტულ მომენტში. ამ კითხვაზე ყველა სხვადასხვანაირად პასუხობს. ზოგს მანქანა უნდა, ზოგს სახლი, ზოგს სწავლა. ერთ-ერთმა ქართველმა მითხრა, რომ უნდა ომი. ამ პასუხმა გამაოგნა, იმიტომ რომ აბსოლუტურად მოულოდნელი იყო ჩემთვის. ამ ადამიანმა ლოგიკურად დაასაბუთა საკუთარი პასუხი. მისი თქმით, ომი ავითარებს საზოგადოებას. ამ ლოგიკის მიხედვით, გერმანიამ აღიარა მეორე მსოფლიო ომში დამარცხება და მისი მიზეზები, და იგი მართლაც განვითარდა. ჩვენ 1991-92 წლიდან 2003 წლამდე, შეიძლება ითქვას, რომ მეტნაკლებად განვითარდით, იმიტომ რომ ასე თუ ისე ვაღიარეთ ომის წაგება. ეს ლოგიკა სრულდება, როდესაც ვიწყებთ დიდგორობის ზეიმობას წაგებულ ომზე და ვამბობთ, რომ ომი მოვიგეთ. ამ შემთხვევაში, ჩვენ განვითარება არ გვიწერია. შესაბამისად, საზოგადოების ის ნაწილი, რომელიც მიიჩნევს, რომ წაგავით, ეძებს წაგების მიზეზებს და აპირებს მათ აღმოსაფხვრელად მუშაობას. თუ ჩვენ ამ ლოგიკით წავალთ, განვითარდებით. მოგებული ომის შემთხვევაში განვითარება იწყება იქ, სადაც მოიგებ, იმიტომ რომ ყველა ომს მოჰყვება ნგრევა, თუმცა თანამედროვე ომის ტექნოლოგიები გვეუბნება, რომ ნგრევა არც ისე დიდი იქნება. აფხაზეთი და სამხრეთ ოსეთი, ჩემი აზრით, არ წარმოადგენს სამხედრო თვალსაზრისით სამხედრო ოპერაციის იმ ობიექტს, სადაც შეიძლება მასობრივი ზოცვა-ჟლეტა გაიმართოს. ეს არის ქირურგიული ოპერაციის მსგავსი ოპერაციები, რომელიც ნებისმიერი მაღალი კლასის სამხედრო სტრუქტურამ შეიძლება ჩაატაროს და არა ისე, რომ ორი დღე უნდებოდეს ცხინვალამდე მისვლას და მერე ორ დღეს უკან გამოსვლას ანდომებდეს.

ნინია კაკაბაძე – ერთადერთ გამოსავლად იმის გაანალიზება მიმაჩნია, რაც გამოვიარეთ. სამწუხაროდ, უკანასკნელი ოცი წლის განმავლობაში მეხუთედ იღვრება ჩვენს ქვეყანაში სისხლი. ეს იყო 9 აპრილი, სამოქალაქო ომი, აფხაზეთის ომი, ოსეთის ომი და მეორედ ოსეთის ომი. არც ერთი ეს მოვლენა არ გაანალიზებულა და არ შეფასებულა. სამხარეულოებში ყველანი ვლაპარაკობთ, მაგრამ საჯაროდ არც დაწერილა და არც არავის უსაუბრია იმაზე, რა მოხდა და სად დავუშვით შეცდომები, რატომ არ მოხერხდა სისხლის თავიდან აცილება. ჩვენ მხოლოდ ერთი პასუხი გვაქვს, რომ უდანაშაულოები ვართ და ყველაფერს ან აფხაზებს, ან ოსებს, ან რუსებს ვაბრალებთ. დღეს, სამწუხაროდ, ისევ ამ გზას ვადგავართ. არ ვცდილობთ მომხდარის გაანალიზებას და ეს არის პირდაპირი მაჩვენებელი იმისა, რომ ჩვენი განვითარება კიდევ რამდენიმე ათწლეულით გადაიდება. იმ შემთხვევაში თუ გვაქვს ამ თემებზე მსჯელობის, დისკუსიების მოწყობის სურვილი, სად უნდა მოხდეს ეს? დღეს არ არსებობს ადგილი, საიდანაც შესაძლებელი იქნებოდა ხმის მიწვდენა მოსახლეობისათვის. ასეთი დისკუსიები, რომელსაც ახლა ვატარებთ, ძალიან კარგია, მაგრამ 50 ადამიანზე მეტნი არ ვართ. მთავარია, ასეთი დისკუსიები თითოეულ მოქალაქეზე მივიღეს. ამისთვის ტელევიზია ყველაზე კარგი გამოსავალია, მაგრამ ჩვენ ის არ გავაჩნია, სამწუხაროდ, ის ოპოზიციური არხი, რომელიც არსებობს, არათუ ობიექტურია, პირიქით, ძალიან სუბიექტური და არაპროფესიონალურია. იქ ისეთი ფორმით არის მოწოდებული „რუსთავი2“-სგან განსხვავებული აზრები, რომ მათი მიღებაც ძალიან ძნელი ხდება. სატელევიზიო მედია საკმარისი იქნებოდა ამ პროცესის დასაწყებად, მაგრამ საამისო ნება დღეს ხელისუფლებაში არ არსებობს. ამიტომ ჩვენ უნდა ვიფიქროთ იმაზე, როგორ დავაჯეროთ ხელისუფლება დისკუსიების აუცილებლობაში.

გიორგი ლომინაძე – თქვენ თქვით, რომ მოსახლეობას არ უნდოდა ომი, მერე თქვით, რომ მას ამერიკის ხელით უნდოდა იგი. ეს აზრები წინააღმდეგობრივი მეჩვენება. თქვენ ასევე

ბრძანეთ, რომ ხელისუფლების მიერ ტერიტორიების დაბრუნების შესახებ პირობა იყო დადებული. პირობა კი იყო დადებული, მაგრამ არჩევნები ამ ომამდე რამდენიმე თვით ადრე ჩატარდა, ხელისუფლებას გარანტია ჰქონდა, რომ კიდევ ხუთი წელი იქნებოდა ქვეყნის სათავეში. რატომ დაიწყო ომი მაინცდამაინც ახლა, როცა არც პრეზიდენტობის ვადა იწურებოდა და არც პარლამენტის უფლებამოსილების. ერთადერთი, რაც იწურებოდა, ბუშის ადმინისტრაციის უფლებამოსილებაა. რატომ დაიწყო ომი ამერიკის არჩევნებამდე რამდენიმე თვით ადრე, როცა ბუშის ადმინისტრაციას ბერკეტები აღარ ჰქონდა მოსახლეობაზე ზემოქმედების მოსახდენად?

შალვა თაღუმაძე – ჯერ პირველ კითხვაზე გიპასუხებთ. საზოგადოებას დაწყებულ ომში გამარჯვება უნდოდა ამერიკის ხელით და არა ის, რომ ამერიკას ეომა თავიდანვე. შეპირებაში მე ტერიტორიული მთლიანობის აღდგენა არ მიგულისხმია. 1 სექტემბერს პენსიონერებს 100 დოლარის შესაბამისი პენსია უნდა მიეღოთ. დღეს არც ერთ პენსიონერს აღარ უნდა ამხელა პენსია, ყველა მშვიდობაზე ფიქრობს. რაღაც პერიოდის შემდეგ უმუშევრებს უნდა მიეღოთ სამუშაო ადგილები, დღეს მათაც მხოლოდ მშვიდობა უნდათ. ამ ომში ამერიკამ მოიგო ევროპასთან, რადგან მან მიიღო რაკეტაწინააღმდეგო თავდაცვის სისტემა და პერსპექტივაში მიიღო ის, რომ საფრანგეთი და გერმანია მას შეიძლება გაჰყვეს ირანთან ომში. იმიტომ რომ ევროპამ ნახა, რომ ენერგორესურსები სჭირდება და რუსეთი მისი არცთუ ისე კარგი მიმწოდებელია. რუსეთმა მოიგო ტაქტიკურად, მან მიიღო ტერიტორიები, რომლებიც აინტერესებდა, ამასთან, მან შეინარჩუნა იმიჯი და აჩვენა, რომ ისეთივე ძლიერია, როგორც იყო აქამდე. სტრატეგიულად მოიგო ამერიკამ, მაგრამ მე ვერ ვხვდები, ჩვენ სად ვართ ან სად ვიქნებით მომავალში. ომს არ ვუკავშირებ არჩევნებს, მაგრამ ვუკავშირებ იმ ინტერესს, რა ინტერესებიც არსებობს ენერგეტიკასთან და თავდაცვასთან დაკავშირებით, რომლებიც ჩვენგან განსხვავებით, ყველა სახელმწიფოსთვის პრიორიტეტულია. ჩვენ, გამოჩნდა, რამდენად თავდაცვისუნარიანი ქვეყანაც ვართ.

ვახტანგ წოწონავა – შალვამ ახსენა კვლევები და თქვა, რომ მხოლოდ 30%-ს სურდა ტერიტორიული მთლიანობის აღდგენა. თუ სხვა კვლევებს გადავხედავთ, იქ ტერიტორიული მთლიანობის სამხედრო ძალით აღდგენის მოსურნეთა პროცენტული მაჩვენებელი გაცილებით დიდი იქნებოდა. მე ადრეც ასე ვფიქრობდი და დღესაც ასე მიმაჩნია, რომ ჩვენი საზოგადოებები, ვერც ქართული, ვერც ოსური და აფხაზური, ვერ განვითარდა იმ სიმაღლეზე, როდესაც ჩვენ ცივილური, სამოქალაქო და ლიბერალური ენით შევძლებდით ერთმანეთთან გზების გამონახვას. შეიძლება ბევრი ვიდაოთ სტრატეგიულ შეცდომებზე, რომლებიც იყო დაშვებული ამ ოთხი დღის განმავლობაში. პირადად მე, მიჩნდება შეკითხვა, რატომ უნდა ყოფილიყო თბილისის მერი ლოჯისტიკის სამსახურის უფროსი. მიჩნდება კითხვა პრეზიდენტის გამოსვლასთან დაკავშირებითაც. იმ გამოსვლას ვგულისხმობ, რომელშიც რუსეთის ორივე პრეზიდენტთან საუბარს ეხებოდა.

იმ შემთხვევაში, თუ ოსი სეპარატისტების მიერ დაკავებულ ქართველ პოლიციელებს 24 საათის განმავლობაში არ გაათავისუფლებდნენ, სააკაშვილმა მერაბიშვილს პოლიციური ოპერაციის ჩატარების უფლება მისცა. უკვე მაშინ ოთხი რუსული თვითმფრინავი იდგა ადმინისტრაციულ საზღვართან და ლავროვმა განცხადება გააკეთა, რომ მათ დაარღვიეს საქართველოს საჰაერო სივრცე და ამით ქვეყნის ხელისუფლებას დაანახეს, რომ კარგი იქნებოდა, თუ არ გაბედავდა ძალის გამოყენებას. ამის შემდეგ ნებისმიერ მოქალაქეს შეიძლება გაუჩნდეს ქვეყნის მთავარსარდლის ან გენერალური შტაბისა თუ თავდაცვის სამინისტროს მიმართ შეკითხვა, რატომ არ იქნა დამატებითი ზომები მიღებული სტრატეგიული მნიშვნელობის ქალაქების: ფოთის, ბათუმის, სენაკის, ქუთაისის დასაცავად.

ხშირად ისმება კითხვა, რისი დაბრუნება გვინდა, ტერიტორიის თუ ხალხის. მაპატიეთ, მაგრამ ვის ეძახით თქვენ ხალხს? ახლახანს ჩამოვედი მოსკოვიდან, სადაც სახელმწიფო

უნივერსიტეტში საერთაშორისო ურთიერთობების ფაკულტეტზე ვსწავლობდი. ამავე ფაკულტეტზე ჩემთან ერთად სწავლობდნენ აფხაზებიც. ერთ-ერთ ღონისძიებაზე ერთ აფხაზ გოგონას ჩვენთან, ქართველებთან ერთად სურათის გადაღება ვთხოვეთ და მან უარი გვითხრა. გარწმუნებთ, ასეთი აფხაზი ახალგაზრდა ძალიან ბევრია. აღარაფერს ვამბობ იმ თაობის წარმომადგენლებზე, რომლებიც იარაღით ხელში იბრძოდნენ ჩვენს წინააღმდეგ. მე, როგორც იმ მიწის მკვიდრს, აფხაზების სისხლის დაღვრის არანაირი სურვილი არ მაქვს, მაგრამ მათი ჩვენს მოქალაქეებად მოაზრებით დიდ შეცდომას ვუშვებთ, იმიტომ რომ ისინი დიდი ხანია, აღარ არიან საქართველოს მოქალაქეები, დიდი ხანია, აღარ იხდიან გადასახადს სახელმწიფოს ბიუჯეტში. მათ დიდი ხნის წინ აიღეს რუსული პასპორტები და თავს სხვა ქვეყნის მოქალაქეებად მიიჩნევენ. რა არის გამოსავალი? ჩემთვის, როგორც გაგრელის, ან სოხუმელისთვის, ბევრისგან განსხვავებით, იქაურობა გაცილებით მეტია, ვიდრე კურორტი და დასასვენებელი ადგილი. ჩემთვის მთავარია ჩემს მიწა-წყალზე დაბრუნება. აფხაზს, რომელიც თავს საქართველოს მოქალაქედ არ მიიჩნევს, ორი არჩევანი აქვს, ან როგორც სხვა ქვეყნის მოქალაქე, რჩება და ცხოვრობს ჩვენთან ერთად, ხოლო თუ რუსეთის მოქალაქეა და საქართველოში ცხოვრება არ უნდა, არ აღიარებს ჩვენს კანონმდებლობას და ქვეყნის კონსტიტუციურ სამართალს, აქვს უფლება, წაბრძანდეს და სადაც უნდა, იქ იცხოვროს.

პაატა საბელაშვილი – მე მიმუშავია აფხაზეთის კონფლიქტზე და ვიცი, რომ ძალიან ბევრ აფხაზს მოაქვს იგივე არგუმენტი დევნილების მიმართ. ისინი ამბობენ, რომ ეს მათი მიწა-წყალია და დემოგრაფიული სამართლიანობა ამ ტერიტორიიდან მხოლოდ ამ ადამიანების გამოძევების შემდეგ აღდგა. იმასაც ამბობენ დევნილებზე, რომ თუ ისინი აღიარებენ მათ მოქალაქეობას, დაბრუნებას არავინ უკრძალავთ.

(ადამიანის უფლება ცენტრი) – დაიბაბა სიტუაცია თბილისსა და მოსკოვში მცხოვრებ ხელოვანებს შორისაც. რუსეთში დარჩენილი ქართველი ხელოვანები ძალიან მძაფრად გააკრიტიკეს თბილისში მყოფმა ხელოვანებმა. მეორე მხრივ, მოვისმინეთ კობზონის არაადექვატური მიმართვა ბუბა კიკაბიძის მიმართ. ასევე ვიცით, რომ ნანი ბრეგვაძემ უარი თქვა მოსკოვში კონცერტის გამართვაზე. თქვენი აზრით, რამდენად სწორად ვიქცევით ქართველები საქართველოში და ქართველები რუსეთში.

ნინია კაკაბაძე – რასაკვირველია, სამწუხარო რეალობაა, რომ ქსენოფობიური მომენტები საქართველოში დაიწყო. რუს ჯარისკაცთან ვაიგივებთ ყველა რუსს, მე ახლა არ დავიწყებ რუსების დაცვას, არა იმიტომ, რომ ყველა ერთნაირად არ მიყვარს, ბევრ რუსს ვაფასებ და პატივს ვცემ. ჩვენ ვიცით ბევრი ინტერნეტ-საიტი, სადაც იბეჭდება ძალიან მნიშვნელოვანი ანალიტიკური სტატიები, რომლებშიც ცალსახად არის გაკრიტიკებული რუსული პოლიტიკა. ასეთ დროს ძალიან მშურს მათი, იმიტომ რომ საქართველოში ასეთი ტიპის ანალიტიკა არ არსებობს და არ გვყავს ასეთი ჟურნალისტები. რუსეთში დღეს ასეთი სტატიების წერა გაცილებით უფრო საშიშია, ვიდრე საქართველოში, მაგრამ ჩვენთან ეს არ ხდება.

რაც შეეხება ხელოვანების მიერ ერთმანეთის გაკრიტიკებას, ესეც ბუნებრივია ალბათ. არ უნდა დაგვავიწყდეს, რომ საქართველოს და რუსეთს ერთი ნიშანი გვაერთიანებს, აქაც და იქაც მიმდინარეობს ცალსახა, ქსენოფობიური, ნეგატიური პროპაგანდა ერთმანეთის მიმართ, განსხვავებული აზრის მოსმენა რუსულ პოლიტიკაზე, პოეზიაზე, რუსებზე, დღეს საქართველოს მედია-საშუალებებში წარმოუდგენელია. იგივე პროპაგანდის მსხვერპლნი არიან რუსეთში მცხოვრები რუსები, რომლებიც ასევე ცალსახა ინფორმაციას იღებენ ჩვენს შესახებ. ამიტომ, თუ ვინმე არ მოინდომებს განსხვავებული ტელეარხის ჩართვას, დამატებით ინტერნეტ-საიტებზე შესვლას და განსხვავებული ინფორმაციის მოძიებას, მას შესაძლებელია ჰქონდეს ასეთი აგრესიული დამოკიდებულება თუნდაც თავისი კოლეგების მიმართ.

უნდა გადაედო თუ არა კონცერტი ნანი ბრეგვაძეს, ვერ გეტყვით, მაგრამ მე რომ მის ადგილზე ვყოფილიყავი, მეც გამიჭირდებოდა დღეს რუსეთში ჩასვლა და იქაური პუბლიკის წინაშე სიმღერა.

სალომე ჯაში, ჟურნალისტი – მე შალვასთან მაქვს შეკითხვა, როგორც სამხედრო ექსპერტთან. მსხვერპლი, რომელიც იყო, როგორც სამოქალაქო პირებს, ისე სამხედროებს შორის, რამდენად ადეკვატური იყო. და თუ გვაქვს ინფორმაცია მსხვერპლის შესახებ რუსეთის მხრიდან?

შალვა თაღუმაძე – სამხედრო თვალსაზრისით, ოთხდღიანი ომის გათვალისწინებით, მსხვერპლი ადეკვატური იყო მოსამსახურეებს შორის. შესაძლოა, ცოტა მეტიც იყო, მაგრამ ეს ჩვენი ბრალი იყო, იმიტომ რომ დაჭრილები საბრძოლო კოლონით გამოიყვანეს და ისინი ხელმეორედ იყვნენ დაბომბილები, რამაც მსხვერპლი კიდევ უფრო გაზარდა. სამოქალაქო პირებს შორის მსხვერპლი იმაზე მეტი იყო, ვიდრე საერთოდ, ომს უნდა ახლდეს, იმიტომ რომ სამწუხაროდ, შეიარაღებულმა ძალებმა მშვიდობიან მოსახლეობას გამოასწრო ბრძოლის ველიდან. 1200 ადამიანი მოკვდა სოხუმში მოწინააღმდეგის შეჩერების მიზნით და სოხუმის მოსახლეობამ მეტნაკლებას შეძლო ქალაქიდან გამოსვლა. ამ შემთხვევაში კი, მე ვიცი ჯარისკაცები, რომლებსაც ბავშვებს აწვდიდნენ და მათ არ მოჰყავდათ. როდესაც სამხედროები მაღალი კლასის ავტომობილებით გამოდიოდნენ და მოსახლეობას იქ ტოვებდნენ, უკეთესი იქნებოდა, მათთვის მიეცათ ტრანსპორტით გამოსვლის საშუალება და თვითონ ფეხით წამოსულიყვნენ, მით უმეტეს, ჰქონდათ გარანტია, რომ გორის ტრასაზე მათ აღარ დაბომბავდნენ. ვწუხვარ, მაგრამ ქართულმა შეიარაღებულმა ძალებმა ეს ამოცანა ვერ შეასრულეს, შესაბამისად, მსხვერპლი სამოქალაქო საზოგადოებაში ძალიან დიდია.

პაატა ზაქარაიშვილი, „რესპუბლიკური პარტიის“ წევრი – მე არ მახსოვს არც ერთი აფხაზი, ვისაც ჩემთან სურათის გადაღება არ ენდობებოდა. მეტსაც გეტყვით, არიან აფხაზები, რომლებსაც, ვერ ვიტყვი, რომ ვბუღვარ, მაგრამ უხარიათ, რომ ჩემნაირი ქართველები არ არიან ხელისუფლებაში, იმიტომ რომ ჰგონიათ, რომ ასეთ შემთხვევაში, მათ გაუჭირდებოდათ საქართველოსგან ჩამოშორება. ასეთი ხალხიც კი პატივად თვლიდა ჩემთან სურათის გადაღებას. არ მახსოვს ასეთი შემთხვევები, ამიტომ დაფიქრდით, რატომ არ მოინდომეს იმ გოგონებმა თქვენთან სურათის გადაღება. მათ თქვენთან ერთად სურათის გადაღებაზე უარი იმის გამო არ უთქვამთ, რომ თქვენ ქართველი ხართ.

შალვა თაღუმაძე – ვახტანგს კარგად ვიცნობ და მის ისტორიას ხშირად ჩემს სტუდენტებს ვუყვები. ვიცნობ აფხაზებსაც, რომლებმაც კახა შარტავას და ირაკლი ალასანიას ბოდიში მოუხადეს მომხდარის გამო და ვახტანგიც იცნობს იმ ქართველებს, რომლებმაც მას კოდორის ხეობაში რძე გამოართვეს.

ანა დოლიძე – გულისტკივილი მინდა გამოვთქვა. ბევრი რამ იმ ენაზე და ტერმინებზეა დამოკიდებული, რომელსაც ჩვენ ვიყენებთ. ალბათ კარგად გახსოვთ, ფაშისტების მიერ ებრაელებისთვის ადამიანური სახის წასართმევად შემოღებული ტერმინოლოგია. სააკაშვილმა და პოლიციამ შემოიტანეს სიტყვა „ლიკვიდაცია“, რომელიც დაკავშირებულია არა ხალხის მკვლელობასთან, არამედ აპარატის გამორთვასთან. ეს არის ლინგვისტური შედეგი. სწორედ ასევე არ მომწონს და ვეწინააღმდეგები ტერმინს „ოთხდღიანი ომი“. ეს ომი ჩემთვის არ დამთავრებულა არც შედეგების მხრივ, გინდაც ოსებთან მიმართებაში, იმ ხალხთან მიმართებაში, ვინც იქიდან გამოყარეს, გინდაც აქეთ, საქართველოს ხელისუფლების მიერ კონტროლირებად ტერიტორიაზე. იმიტომ რომ ახლა მიიღებენ „პატრიოტ აქტს“, რომლის მეშვეობითაც მათ ლეგიტიმურად შეეძლება ასეთი

ტიპის შეხვედრების აღკვეთა. ესეც შეიძლება იყოს ერთ-ერთი ფაქტორი, რომელიც მოჰყვება ამ ომს.

არ მესმის, რატომ უნდა იყოს აქტუალური, მოაწიებენ თუ არა კონცერტებს ნანი ბრეგვაძე და ბუბა კიკაბიძე მოსკოვში. ეს არ არის დღეს მნიშვნელოვანი. მე მინდა შევხედოთ უფრო სერიოზულ ფაქტებს და უფრო ღრმად გავიხედოთ. ყველას ნანახი გექნებათ მაიკლ მურის ფილმი „ცხრა თერთმეტი“, სადაც ცხადად არის ნაჩვენები, რომ მაშინ, როცა ამერიკის შეერთებული შტატები ებრძოდა ალ-ქაიდას, ამერიკის ადმინისტრაცია და საუდის არაბეთის ადმინისტრაცია, რომელიც ალ-ქაიდას ერთ-ერთი უმთავრესი დამფინანსებელია, ძალიან ახლო ურთიერთობაში იყვნენ ერთმანეთთან. უბრალოდ, ფაქტია, რომ შეუსაბამოა პროპაგანდასა და რეალურ ქცევებს შორის. ზუსტად ასევე, მინდა დავსვა კითხვა, თუ ჩვენ საომარ მდგომარეობაში ვიმყოფებით რუსეთთან, რატომ გვაქვს შუქი? მოგეხსენებათ, დღეს ჩვენი გაზი და შუქი პირდაპირ არის დაკავშირებული რუსეთთან. თუ დაპირისპირებული ხარ ამ სახელმწიფოსთან, რატომ არ ხმარობს იგი ბოლომდე ყველა ბერკეტს შენს წინააღმდეგ? ასევე მინდა გავიხსენო ზურაბ ნოღაიდელის ერთ-ერთი ბოლო ინტერვიუ, სადაც მან თქვა, რომ მიუხედავად იმისა, რომ ჩვენ საომარ მდგომარეობაში ვიმყოფებით რუსეთთან, ნებისმიერი რუსული ბიზნესის შემოსვლას საქართველოში მივესალმებით. ამიტომ, აქედან გამომდინარე, ნანი ბრეგვაძეზე ყურადღების გადატანა მართებულია არ მიმაჩნია.

გიორგი მაისურაძე – როდესაც ვნახე დავით ბაქრაძის გამოსვლა, თუ როგორ მოუწოდებდა იგი ყველას, ყველა საშუალებით გაეწიათ მტრისთვის წინააღმდეგობა, შეშინებდა შთაბეჭდილება, რომ მას ძალიან ბევრჯერ აქვს ნანახი „კამელოტი“. ეს იმდენად უაპასუხისმგებლო განცხადება იყო, რომ ნორმალურ ქვეყანაში მას პასუხისმგებაში მისცემდნენ. აქვე, არ შემიძლია არ შევეხო „პატრიოტთა ბანაკებს“, რომელიც დანერგა ჩვენმა ხელისუფლებამ. ეს ხომ პიონერთა ბანაკების უშუალო გაგრძელებაა, არადა, 21-ე საუკუნეში ხდება, მაგრამ, სამწუხაროდ, ამაზე რეაქცია არ გვქონია.

ნინო ბექაშვილი, ჟურნალი „ცხელი შოკოლადი“ – დღეს ვნახე ლავროვის განცხადება, სადაც იგი ამბობს, რომ რუსული შეიარაღებული ძალები კიდევ დიდხანს დარჩებიან სამხრეთ ოსეთშიც და აფხაზეთშიც. მეორე მხრივ, გუშინ ყველამ მოვისმინეთ ის, რაც მოვისმინეთ, თუნდაც თარგმანში დაკარგული. რამდენად არის შესაძლებელი იქ ერთად ევროპული სამშვიდობოებისა და რუსული სამხედრო ბაზების ყოფნა?

ნინია კაკაბაძე – ერთ პატარა კითხვას მეც დავუსვამ შალვას. ვინ იგულისხმება 200 დამკვირვებელში?

შალვა თაღუმაძე – ესენი იქნებიან ეუთოს ოფიცრები, რომლებიც პატრულირებას მოახდენენ, შეამოწმებენ, რამდენად დაცულია ის ხელშეკრულება რომელშიც არავინ იცის, რა ეწერა. შეიძლება ეწერა კიდევ, რომ 3800 ჯარისკაცი უნდა შემოიყვანონ წითელ ზონაში. იმიტომ რომ აქამდე არ ყოფილა საუბარი იმაზე, რომ ოსეთსა და აფხაზეთში რუსეთს უფლება ჰქონდა, თუ არ ექნებოდა ინდივიდუალური ხელშეკრულება ვითომ აღიარებულ სახელმწიფოებთან, შემოეყვანა შეიარაღებული ძალები. აქედან გამომდინარე, პრობლემა ევროპელ დამკვირვებლებს არ შეექმნებათ. მთავარი ამოცანა შესრულებულია, ხელი მოწერილია თავდაუსხმელობაზე, შეთანხმება მიღწეულია. მომხდარი ჩვენს წინააღმდეგ იქნება მომართული, იმიტომ რომ გარდა იმისა, რომ ტერიტორიები დავკარგეთ, დავკარგეთ ურთიერთობა ოსეთთან და აფხაზეთთან. ძალიან მიჭირს იმის წარმოდგენა, როგორ უნდა შევხედოთ ერთმანეთს. არსებობს ვიდეომასალა, სადაც ნაჩვენებია სამხედრო ბრძანება, ცხინვალში დაწვან ყველა სახლი და მათ მართლაც წვავენ.

– ყურაშვილი სად არის?

შალვა თაღუმაძე – რამდენადაც ვიცი, დაჭრილია საკუთარი ავტომობილის შუშით. რატომღაც ხელისუფლებამ და ოპოზიციამ ხელეები შეახოცა მას ღამის განცხადების გამო, რომელშიც იგი კონსტიტუციური წესრიგის აღდგენაზე ლაპარაკობს. ამის გამო ვეღარ ამტიცებენ იმას, რომ რუსეთი შემოიჭრა პირველი. დღეს ყურაშვილი და მსგავსი ადამიანები, ალბათ განტყეების ვაცები გახდებიან და მათ დაბრალდებათ ყველაფერი.

– ზუსტად აქ რომ მოვდიოდი, გზაში, შუქნიშანთან შეჩერდა მანქანა, რომელშიც იჯდა ბ-ნი ყურაშვილი. მას ეცვა სამხედრო ფორმა და მშვენივრად გამოიყურებოდა.

წელან საუბრობდით იმაზე, უნდოდა თუ არა ქართულ მოსახლეობას ომი. საქართველოს მოსახლეობა ინფორმაციულ ვაკუუმშია. ჩვენ საინფორმაციო საშუალებებით გაშუქდებით გვესმის, რამდენი მილიონი იხარჯება სამხედრო შეიარაღებაზე და ა.შ. მაშინ როცა საჰაერო თავდაცვაში რეალურად გვეოლია მხოლოდ ორი საზენიტო დანადგარი, და გორისა და ზემო აფხაზეთის გარდა მთელი დანარჩენი საქართველო დაუცველი ყოფილა.

შალვა თაღუმაძე – კითხვაში ჩანს, რომ ქვეყანაში ინფორმაციული პრობლემაა. გაგახსენებთ ქართველი მეომრების ცხინვალში ბრძოლის პირველ კადრებს. სამწუხაროდ, თავიდან ვერც მე შევამჩნიე. ალბათ, გახსოვთ, ტომრებით აშენებულ კედელთან ჩნდებიან სამხედროები, იღებენ ტყვიებს და ისვრიან. ერთმა ჩემმა მეგობარმა მიმანიშნა, რომ ამ სამხედროებს ბუშლატები ეცვათ. ეს იყო ზამთრის წვრთნის პერიოდში გადაღებული კადრები. სახელმწიფოს სხვა კადრი არ გააჩნდა, ამიტომ ხელისუფლებამ და „რუსთავი2“-მა გადაწყვიტეს თვალეში ნაცარი შეეყარათ საზოგადოებისათვის და ეთქვათ, რომ ჩვენი ბიჭები ცხინვალთან იბრძოდნენ. ეს ვიდეოკადრები ვიდეოპორტალზე განთავსებული. შეგიძლიათ იხილოთ, მათ აცვიათ ბუშლატები და ახურავთ თბილი ქუდები. ვიდეოპორტალზე აღნიშნულია, რომ ეს მასალა ატვირთულია ოთხი თვის წინ. იმ პერიოდში ომი ჯერ არ იყო დაწყებული.

ბიუჯეტი იმისთვის, რომ სახელმწიფოს კარგად შეიარაღებული არმია ჰყოლოდა, ძალიან მცირე იყო. ამისთვის მინიმუმ 18-ჯერ მეტი თანხა იყო საჭირო. მილიარდი ლარი არ არის თანხა, რომლითაც ქვეყანა თავის საჰაერო სივრცეს დაიცავს. საჰაერო სივრცის დამცავი დანადგარი 100კმ-იან რადიუსში, 400 მლნ დოლარი ღირს.

ვახუშტი მენაბდე, სახალხო დამცველის აპარატი – ჩემი აზრით, ქართული საზოგადოება ითხოვდა ომს, რომელიც მან მიიღო. სტუდია „რე“ იღებს ფილმებს კონფლიქტებთან დაკავშირებით. მეც ვმონაწილეობ ამ გადაღებებში. ომამდე ორი კვირით ადრე ვიყავით ჩასულები სამეგრელოში. რუსებმა უპრობლემოდ გადაგვატარეს გალის ხიდზე, მაგრამ ქართულმა დაცვამ განმუხურის სამხედრო ბანაკში გადაღებებზე უარი გვითხრა. ეს ჩვენთვის მოულოდნელი იყო. ვისგანაც ველოდით წინააღმდეგობის გაწევას, მან უპრობლემოდ გავგატარა, ვისგანაც არა, უარი გვითხრეს შემვებაზე.

რას აკეთებს ქართული საზოგადოება ომის შემდეგ? სამხედრო ექსპერტს ჩემზე უკეთ ეცოდინება, რამდენად ინტენსიური იყო სამხედრო გაწვევები. მეც შემეხო ეს ფაქტი. თავდაცვის სამინისტრომ გამოაცხადა გაწვევა, ამ წუთებისთვისაც ხდება მობილიზება და წელიწადნახევრიან სავალდებულო სამხედრო სამსახურში მიჰყავთ ახალგაზრდები. მე თანხის გადახდით დავიხსენი თავი, რადგან ჩემი მსოფლმხედველობის გამო არ მინდა ჯარში მსახური.

ნინო ლეჟავა – ახლა ჩვენი დისკუსიის ძირითად მომხსენებლებს ვთხოვ, მოკლედ შეაჯამონ სათქმელი ან დარბაზში დასმულ შეკითხვებს გასცენ პასუხი.

გიორგი მაისურაძე – ვახუშტის მიერ დასმულ შეკითხვას გავაგრძელებდი. ერთი ძალიან მნიშვნელოვანი ასპექტი გამოიკვეთა. დაახლოებით 17-20 წელია, ყველაფერი იმაზე გვაქვს აგებული, რომ ძლიერი სამხედრო სახელმწიფო უნდა გვქონდეს. რამდენად რეალისტურია ეს წარმოდგენა? რამდენად შეუძლია საქართველოს ან ეკონომიკურად, ან მოსახლეობის მასშტაბით ამის გაკეთება? თუ რუსეთს შეიარაღებით ვერაფერს დავაკლებთ, რა აზრი აქვს საქართველოში მილიტარისტული სახელმწიფოს შენებას, რატომ უნდა იყოს მართლაც, ყველა რეზერვისტი? ევროპულ სახელმწიფოებში არ ავალდებულებენ ყველას ჯარში სამსახურს. მათ შეუძლიათ ალტერნატიული სოციალური სამსახურის არჩევა. იქნებ დაისვას ეს შეკითხვა და გახდეს ფართო დისკუსიის საგანი.

ნინია კაკაბაძე – გიორგის ვეთანხმები, ამაზე უნდა ვისაუბროთ. არც მე მესმის, რა აზრი აქვს იმას, რომ გვყავდეს პროფესიონალური არმია, კარგად მომზადებული ან ძლიერი სამხედრო ტექნიკა, თუ ჩვენი მტერი არის რუსეთი. სამწუხაროა, რომ კიდევ ერთი ტენდენცია ბოლო წლების განმავლობაში, იყო ის, რომ ჩვენ ამ საჯარო დისკუსიებში იგნორირებას ვუკეთებდით ადამიანებს, რომლებიც დარჩნენ და ცხოვრობენ აფხაზეთისა და სამხრეთ ოსეთის ტერიტორიაზე. ჩვენ ვამბობდით, რომ ამ ადამიანებთან პრობლემები არ გვქონია და მხოლოდ რუსეთს ვებრძოდით. ეს დიდი შეცდომა იყო და სამწუხაროდ, ისევ ამ გზით მივდივართ. არავინ საუბრობს იმაზე, რომ ჩვენ იქ, კიდევ ერთხელ, ისევ როგორც ოსებმა გვატკინეს გული ქართველების დაზოცვით, ვატკინეთ მათ გული ოსების დაზოცვით. ახლა კიდევ უფრო დიდი საბაბი გვაქვს მხოლოდ რუსეთზე სალაპარაკოდ და მთლიანად უგულებელვყოფთ ოსებისა და აფხაზების თემას, რაც კიდევ უფრო დაგვაშორებს ამ ადამიანებს. გამოსავლად მიმაჩნია დავიწყეთ ფიქრი იმ ადამიანებთან ერთად, რომლებიც ცხოვრობენ აფხაზეთსა და სამხრეთ ოსეთში.

ამ ომის დღეებში ჩემი ერთი აფხაზი მეგობარი დამიკავშირდა. ასეთი წერილი არავისგან მიმიღია ამ დღეებში, თუმცა კი გვწერდნენ ყველა ქვეყნიდან, სადაც კი გვყავდა მეგობრები და ახლობლები. ეს არ არის ადამიანი, რომელსაც საქართველოში დაბრუნება უნდა, ან არ სურს აფხაზეთის დამოუკიდებლობა და განსაკუთრებულად უყვარს ქართველები. მაგრამ ის ძალიან ღელავდა, რომ მე და ჩემი შვილი არ აღმოვჩენილიყავით საშიშროებაში და რამე არ შეგვმთხვეოდა. შესაძლებელია, იდეალისტი ვარ, მაგრამ მჯერა, რომ ის, რასაც შეძლებს ერთი ადამიანი, შესაძლებელია სხვებისთვისაც, მთელი ქვეყნისა და სახელმწიფოსთვის. თუკი ჩვენ, ცალკეული ადამიანები მოვახერხებთ ადამიანური ურთიერთობების დამყარებას ოსებთან და აფხაზებთან, პრობლემები მოგვარდება. მათთან ერთად უნდა დაეფიქრდეთ, რა პრობლემებია ჩვენს შორის.

შალვა თაღუმაძე – ვერ დავეთანხმები გამომსვლელებს. საუბარი იმაზე, რომ რუსებს მაინც ვერ მოვერევით და ჯარი არ უნდა გვყავდეს, გამართლებულად არ მიმაჩნია. ლაპარაკი იმაზე, რომ რუსეთი წაუგებელია და არაფერს აქვს აზრი, ყოველთვის ამ მდგომარეობაში გვამყოფებს. მე ვფიქრობ, რომ ჩვენ უნდა ვაღიაროთ ამ ომის წაგება. არ განვიხილავ მხოლოდ საბრძოლო მოქმედებას, მიმაჩნია, რომ ეს არის პოლიტიკის გაგრძელების ერთი კომპონენტი. ჩვენ პოლიტიკურადაც წავაგეთ ომი, ვისთან, ამას მომავალი კიდევ გვიჩვენებს. ახლა უნდა ვიმუშაოთ იმაზე, რომ სხვა დროს აღარ წავაგოთ.

გიორგი მაისურაძე – თუ ფიზიკური ძალით ვერ ვუგებთ, სხვა ძალა მოვძებნოთ.

შალვა თაღუმაძე – კი ბატონო, ოდინდ უნდა ვიბრძოლოთ.

ნინო ლეჟავა – ნება მომეცით, დავასრულოთ დისკუსია. ჩემთვის ყველაზე მნიშვნელოვანი ლაიტმოტივი იყო ის, რომ საჭიროა რეფლექსია იმისთვის, რომ გავიგოთ, რა მოხდა და ვეძებოთ გამოსავალი. რა იქნება ეს, ჯარის მშნებლობა, განათლება თუ სხვა რამ, მომავალი გვიჩვენებს. დიდ მადლობას მოგახსენებთ ჩვენთან მობრძანებისთვის. ჰაინრიჰ ბიოლის ფონდი სწორედ იმისთვის მუშაობს როგორც საქართველოში, ისე სომხეთსა და აზერბაიჯანში, სტატუსების მინიჭების გარეშე აფხაზეთსა და სამხრეთ ოსეთში, რომ ადამიანებს შეეძლოთ რეფლექსია, აზროვნება და საკუთარი მიზნების მიღწევა. გმადლობთ.